

KODEKS KARNY

Część ogólna

Tom I

Komentarz do art. 1–52

redakcja naukowa

Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll

Agnieszka Barczak-Oplustil, Marek Bielski, Grzegorz Bogdan
Zbigniew Cwiąkański, Małgorzata Dąbrowska-Kardas
Wojciech Górowski, Mikołaj Iwański, Michał Jakubowski
Jan Jodłowski, Piotr Kardas, Jarosław Majewski, Mikołaj Małecki
Agnieszka Pilch, Małgorzata Pyrcak-Górowska
Janusz Raglewski, Maria Szewczyk, Szymon Tarapata
Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll

KOMENTARZE

5. WYDANIE

KODEKS KARNY

Część ogólna

Tom I

Komentarz do art. 1–52

redakcja naukowa

Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll

Agnieszka Barczak-Oplustil, Marek Bielski, Grzegorz Bogdan
Zbigniew Ćwiąkałski, Małgorzata Dąbrowska-Kardas
Wojciech Górowski, Mikołaj Iwański, Michał Jakubowski
Jan Jodłowski, Piotr Kardas, Jarosław Majewski, Mikołaj Małecki
Agnieszka Pilch, Małgorzata Pyrcak-Górowska
Janusz Raglewski, Maria Szewczyk, Szymon Tarapata
Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

KOMENTARZE

5. WYDANIE

Stan prawny na 1 sierpnia 2016 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne i łamanie
JustLuk

Komentarze do poszczególnych części napisali:

Agnieszka Barczak-Oplustil – uwagi wprowadzające, art. 93a–93c, 93g
Grzegorz Bogdan – art. 106–108
Zbigniew Cwiągalski – art. 60–61
Wojciech Górowski – art. 43a, 47
Jan Jodłowski – art. 60a
Piotr Kardas – art. 12, 18–24, uwagi wprowadzające, art. 85–91
Jarosław Majewski – uwagi wprowadzające, art. 32–33, 37–38, uwagi wprowadzające,
art. 64–65, uwagi wprowadzające, art. 115
Mikołaj Matecki – art. 16–17
Agnieszka Pilch – art. 59a
Małgorzata Pyrczak-Górowska – art. 93d–93f, 99
Janusz Raglewski – art. 44–45a, uwagi wprowadzające, art. 109–114a, 116
Maria Szewczyk – art. 34–35
Maria Szewczyk, Wojciech Górowski – art. 39–43, 43b–43c, 48
Maria Szewczyk, Michał Jakubowski, Mikołaj Iwański – art. 46
Włodzimierz Wróbel – uwagi wprowadzające, art. 53–59, 62–63
Andrzej Zoll – uwagi wprowadzające, art. 1–11, uwagi wprowadzające, art. 13–15,
uwagi wprowadzające, art. 25–31, 66–84
Andrzej Zoll, Szymon Tarapata – uwagi wprowadzające, art. 101–105

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-8660-9
5. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137)	13
CZĘŚĆ OGÓLNA	15
Rozdział I. Zasady odpowiedzialności karnej	17
Art. 1	30
Art. 2	86
Art. 3	100
Art. 4	105
Art. 5	128
Art. 6	131
Art. 7	137
Art. 8	141
Art. 9	146
Art. 10	170
Art. 11	187
Art. 12	205
Rozdział II. Formy popełnienia przestępstwa	268
Art. 13	277
Art. 14	298
Art. 15	302
Art. 16	313
Art. 17	355
Art. 18	362
Art. 19	473
Art. 20	479
Art. 21	489
Art. 22	502
Art. 23	517
Art. 24	524

Rozdział III. Wyłączenie odpowiedzialności karnej	529
Art. 25	540
Art. 26	573
Art. 27	591
Art. 28	607
Art. 29	619
Art. 30	624
Art. 31	630
Rozdział IV. Kary	651
Art. 32	657
Art. 33	686
Art. 34	717
Art. 35	726
Art. 36. (uchylony)	728
Art. 37	728
Art. 37a	736
Art. 37b	745
Art. 38	752
Rozdział V. Środki karne	768
Art. 39	771
Art. 40	779
Art. 41	787
Art. 41a	797
Art. 41b	802
Art. 41c	808
Art. 42	810
Art. 43	821
Art. 43a	824
Art. 43b	827
Art. 43c	829
Rozdział Va. Przepadek i środki kompensacyjne	831
Art. 44	834
Art. 45	864
Art. 45a	886
Art. 46	890
Art. 47	913
Art. 47a. (uchylony)	918
Art. 48	918
Art. 49. (uchylony)	918
Art. 49a. (uchylony)	918
Art. 50. (uchylony)	918
Art. 51. (uchylony)	918
Art. 52. (uchylony)	918
Skorowidz	919

Wykaz skrótów

Akty prawne

- EKPC – Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137)
- k.k.d.b. – kodeks karny „dawne brzmienie” – przed nowelą z dnia 11 marca 2016 r., która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.
- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
- k.k.s. – ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- k.k.w. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- k.k.w. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 13, poz. 98 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- konwencja przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej – Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej przyjętej dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.)

- konwencja strasburska – Konwencja o przekazywaniu osób skazanych, sporządzona w Strasburgu dnia 21 marca 1983 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 51, poz. 279 i 280)
- konwencja warszawska – Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107)
- konwencja wykonawcza – Konwencja wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. Urz. WE L 239 z 22.09.2000, s. 19; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 2, s. 9, z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.p.k.d.b. – kodeks postępowania karnego „dawne brzmienie” – przed nowelą z dnia 20 lutego 2015 r., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. (ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.)
- k.p.w. – ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 395 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.)

-
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 zał.)
- nowela z dnia 13 czerwca 2003 r. – ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061)
- nowela z dnia 8 października 2004 r. – ustawa z dnia 8 października 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 243, poz. 2426)
- nowela z dnia 27 lipca 2005 r. – ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363 z późn. zm.)
- nowela z dnia 5 listopada 2009 r. – ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589 z późn. zm.)
- nowela z dnia 20 maja 2010 r. – ustawa z dnia 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 98, poz. 626)
- nowela z dnia 16 września 2011 r. – ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381)
- nowela z dnia 27 września 2013 r. – ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.)
- nowela z dnia 20 lutego 2015 r. – ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396)
- nowela z dnia 20 marca 2015 r. – ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 541)
- I nowela z dnia 11 marca 2016 r. – ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. poz. 428)
- II nowela z dnia 11 marca 2016 r. – ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437)
- p.r.d. – ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)
-

- pr. łow. – ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2168 z późn. zm.)
- p.w.k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 554 z późn. zm.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
- u.b.i.m. – ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2139)
- u.d.w. – ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 772)
- u.f.p. – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.)
- u.p.n. – ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 224 z późn. zm.)
- u.p.o.o. – ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 827 z późn. zm.)
- u.p.s.n. – ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 382 z późn. zm.)
- ustawa o ABW – ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1929 z późn. zm.)
- ustawa o IPN – ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 152 z późn. zm.)
- ustawa o KRK – ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1036 z późn. zm.)
- u.s.w.ż.z. – ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1414 z późn. zm.)
- u.z.l.l.d. – ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 464 z późn. zm.)

Czasopisma i oficjalne publikatory

- AG – Apelacja Gdańska
- Apel.-Lub. – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Lublinie

Apel.-W-wa	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
AUMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUW	– Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SAKa	– Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. PK	– Biuletyn Prawa Karnego
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz. U.	– Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	– Dziennik Urzędowy
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz. Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KSAG	– Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
KSP	– Krakowskie Studia Prawnicze
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAŁ	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSAW	– Orzecznictwo Apelacji Wrocławskiej
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PNUŚ	– Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji

PPK	- Przegląd Prawa Karnego
Prob. Praw.	- Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	- Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	- Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Polic.	- Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	- Przegląd Sejmowy
PS	- Przegląd Sądowy
PUG	- Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	- Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. lur.	- Studia Iuridica
St. Praw.	- Studia Prawnicze
WPP	- Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	- Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PIPWI	- Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej

Inne

ABW	- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW	- Agencja Wywiadu
ENA	- europejski nakaz aresztowania
ETPC	- Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
ETS	- Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej)
MTK	- Międzynarodowy Trybunał Karny
NRA	- Naczelna Rada Adwokacka
SA	- sąd apelacyjny
SN	- Sąd Najwyższy
SO	- sąd okręgowy
TK	- Trybunał Konstytucyjny

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks karny

(tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137)

CZĘŚĆ OGÓLNA

ROZDZIAŁ I

Zasady odpowiedzialności karnej

Literatura: H.-J. Albrecht, *Gefahren und Gefährder – Das Strafrecht als Baustein eines Sicherheitsrechts*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2013, z. 20; I. Andrejew, *O pojęciu winy w polskim prawie karnym*, *PiP* 1982, z. 7; I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989; I. Andrejew, *Ustawowe znamiona czynu*, Warszawa 1978; G.J. Artymiak, *O konstrukcji zbiegu idealnego – uwagi na tle uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r.*, *WPP* 2015, nr 1; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1971; K. Banasik, *Karalność przestępstwa ze skutkiem oddalonym w czasie*, *PiP* 2012, z. 10; K. Banasik, *Nieumyślność w świetle propozycji nowelizacji Kodeksu karnego*, *Palestra* 2013, nr 7–8; S. Baniak, *Przestępstwo ciągłe w projekcie zmian przepisów kodeksu karnego*, *PiP* 1983, z. 8; A. Barczak-Oplustil, *Kilka uwag na temat konieczności istnienia przedmiotu czynności wykonawczej w czasie czynu (w:) Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; A. Barczak-Oplustil, *Obowiązywanie zasady nullum crimen sine lege. Wybrane problemy*, *CzPKiNP* 2013, nr 3; A. Barczak-Oplustil, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych*, *CzPKiNP* 2004, nr 2; A. Barczak-Oplustil, *Sporne zagadnienia istoty winy w prawie karnym. Zarys problemu*, *CzPKiNP* 2005, nr 2; J. Baściuk, P. Ochman, K. Ondrysz, *Problematyka czasu w orzecznictwie karnym Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych na tle przepisów kodeksowych (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXIV, red. L. Bogunia, Wrocław 2009; A. Bielska-Brodziak, S. Tkacz, Z. Tobor, *Kilka uwag o wykładni prawa karnego*, *St. Praw.* 2009, nr 3; M. Bielski, *Kryteria obiektywnego przypisania skutku na tle współczesnej polskiej dogmatyki prawa karnego (w:) Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; M. Bielski, *Naruszenie reguł ostrożności czy nadmierna ryzykowność zachowania jako właściwe kryterium prawnokarnego przypisania skutku*, *CzPKiNP* 2004, nr 1; M. Bielski, *Obiektywna przypisywalność skutku w prawie karnym*, *maszynopis rozprawy doktorskiej*, Kraków 2009; M. Bielski, *Obiektywne przypisanie skutku przestępnego w przypadku kolizji odpowiedzialności za skutek*, *PiP* 2005, z. 10; M. Bielski, *Prawnokarne przypisanie skutku w postaci konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo – uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2004 r.*, *V KK 37/04*, *PS* 2005, nr 4; E. Bienkowska, B. Kunicka-Michalska, G. Rejman (red.), J. Wojciechowska, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999; A. Błachnio, *Miejsce popełnienia czynu zabronionego przez podżegacza i pomocnika – zarys problematyki*, *Palestra* 2006, nr 7–8; A. Błachnio, *Zabójstwo jednym czynem więcej niż jednej osoby. Uwagi na tle art. 148 § 3 k.k.*, *WPP* 2013, nr 2; A. Błachnio-Parzych, *Pozorny zbieg znamion przestępstwa i wykroczenia a zasada ne bis in idem w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, *Palestra* 2008, nr 9–10; G. Bogdan, *Jedność i wielość zachowań i ocen prawnych w nowelizacji Kodeksu karnego skarbowego*, *CzPKiNP* 2006, nr 1; G. Bogdan, *Relacja pojęć przestępstwa i przestępstwa skarbowego w polskim prawie karnym*, *PS* 1997, nr 5; M. Bojarski, *glosa do wyroku SN z dnia 1 czerwca 2009 r.*, *V KK 447/08*, *OSP* 2010, z. 2; M. Bojarski, *Nowelizacja kodeksu wykroczeń*, *M. Praw.* 1998, nr 11; T. Bojarski, *Przestępstwo ciągłe*, *PiP* 1995, z. 3; T. Bojarski, *Przestępstwo ciągłe – ciąg przestępstw – kara łączna – konstrukcje prawne dopełniające się czy konkurencyjne? (w:) Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008; T. Bojarski, *Typizacja przestępstw i zasada*

nullum crimen sine lege (wybrane zagadnienia), AUMCS 1997, t. XXIV; T. Bojarski, *Umysłność i nieumysłność w granicach jednego typu czynu zabronionego – uwagi ogólne (w:) Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; T. Bojarski, *Uwagi o rozwoju polskich rozwiązań prawnokarnych (projektowanych i realizowanych) w zakresie traktowania nieletnich*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2013, z. 19; T. Bojarski, *Znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu – problemy kryteriów oceny (w:) Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarcza*, red. Ł. Pohl, T. Sokołowski, R. Zawłocki, Poznań 2009; T. Bojarski (red.), A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2009; J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński (red.), S.R. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1998; K. Buchała, glosa do wyroku SN z dnia 21 września 1981 r., I KR 171/81, PiP 1983, z. 4; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989; K. Buchała, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji drogowej*, Warszawa 1973; K. Buchała, *Wina – wina nieumyślna*, ZNUJ. Prace Prawnicze 1977, nr 74; K. Buchała (red.), Z. Cwiąkalski, M. Szweczyk, A. Zoll, *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1994; K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, Kraków 1998; K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995; M. Budyn-Kulik, *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015; M. Bczyk, *Czyn nieostrożny jako podstawa odpowiedzialności karnej*, *Ius Novum* 2014, nr 4; L. Chelmiński-Tyszkiewicz, *Bezrobocie a prawo karne*, PS 2003, nr 10; J. Ciepłowski, glosa do wyroku SN z dnia 30 września 2008 r., WK 22/08, WPP 2009, nr 2; M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1995; M. Cieślak, *Zasada humanizmu jako naczelna dyrektywa w sferze prawa karnego*, ZNUG 1985, nr 13; W. Cieślak, *Prawo karne. Zarys instytucji i naczelne zasady*, Warszawa 2010; R. Citowicz, *Spory wokół rozumienia umyślności i jej postaci*, Prok. i Pr. 1999, nr 6; M. Czekaj, *Ingerencja prokuratora w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe*, Prok. i Pr. 1999, nr 7–8; Z. Cwiąkalski, A. Zoll, *Przegląd orzecznictwa z zakresu części ogólnej prawa karnego materialnego (II półrocze 1988 – I półrocze 1991)*, PS 1992, nr 5–6; K. Daszkiewicz, *Kary za przestępstwa ciągle i ciągi przestępstw*, Prok. i Pr. 2000, nr 5; K. Daszkiewicz, *Odpowiedzialność karna nieletnich (w świetle kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.)*, *Palestra* 1999, nr 1–2; K. Daszkiewicz, *Przestępstwo ciągle i ciągi przestępstw*, Prok. i Pr. 1997, nr 11; K. Daszkiewicz, *Usiłowanie nieudolne (ze szczególnym uwzględnieniem uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r.)*, Prok. i Pr. 2001, nr 9; K. Daszkiewicz, *Uszkodzenie ciała w świetle przepisów kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.*, *Palestra* 1998, nr 1–2; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Czyn ciągły i ciągi przestępstw. Komentarz do art. 12 i art. 91 k.k. z 1997 r.*, Kraków 1999; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przegląd orzecznictwa z zakresu części ogólnej prawa karnego materialnego (za rok 1995)*, PS 1996, nr 11–12; R. Dębski, *Jeszcze o gwarancyjnej funkcji nakazu ustawowej określoności czynu zabronionego (w:) Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014; R. Dębski, *Kilka uwag o kryminalizacji i o ustawowej określoności czynów zabronionych (w:) Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzyk, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013; R. Dębski, *Kilka uwag o przestępstwie ciągłym i czynie ciągłym w przepisach kodeksu karnego z 1997 roku (w:) Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010; R. Dębski, *O przepisach blankietowych w prawie karnym. Uwagi wprowadzające*, AUL 1991, nr 47; R. Dębski, *Pozaustawowe znamiona przestępstwa*, Łódź 1995; R. Dębski, *Przestępstwo ciągle i czyn ciągły (uwagi na tle przepisów Kodeksu karnego z 1997 roku) (w:) Orzecznictwo sądowe w sprawach karnych. Aspekty europejskie i unijne*, red. L. Gardocki [i in.], Rajgród–Wilno 2008; R. Dębski, *Zasada nullum crimen sine lege i postulat wyłączności ustawy*, AUL 1992, nr 50; J. Duda, glosa do uchwały siedmiu sędziów SN z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, CzPKiNP 2013, nr 1; J. Duda, *W sprawie definicji nieumyślności – polemicznie*, *Palestra* 2014, nr 5–6; D. Dudek, glosa do wyroku TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 21/99, Prz. Sejm. 2001, nr 6; T. Dukiet-Nagórska, glosa do wyroku SN z dnia 2 marca 1984 r., III KR 28/84, NP 1985, nr 3; T. Dukiet-Nagórska, *Koncepcja ciągu przestępstw na gruncie obowiązującego stanu prawnego i projektu kodeksu karnego (w:) Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci Profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiąkalski [i in.], Kraków 1994; T. Dukiet-Nagórska, *Tak zwane przestępstwa zbiorowe w polskim prawie karnym*, Katowice 1987; T. Dukiet-Nagórska, *W sprawie konstrukcji przestępstwa ciągłego*, NP 1983, nr 5; T. Dukiet-Nagórska, *Wieloczynowe przestępstwo ciągle, ciąg przestępstw czy czyn ciągły*, NP 1983, nr 5; T. Dukiet-Nagórska, *Wykładnia przepisów prawnokarnych a konstytucyjne zasady dotyczące odpowiedzialności karnej (w:) Między nauką a prak-*

tyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014; M. Filar, Z. Kwaśniewski, D. Kala, *Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, Toruń 2003; M. Filar, „*Jedźmy, nikt nie woła!*”, *Palestra* 2002, nr 3; M. Filar, *O niektórych ogólnych zasadach odpowiedzialności karnej w projekcie kodeksu karnego z sierpnia 1990 r. – polemicznie*, *PiP* 1991, z. 4; M. Filar, *Odpowiedzialność karna lekarza za zaniechanie udzielenia świadczenia zdrowotnego (nieudzielenie pomocy)*, *PiM* 1999, nr 3; M. Filar, *Podstawy odpowiedzialności karnej w nowym kodeksie karnym*, *Palestra* 1997, nr 11–12; D. Gajdus, *Czynny żal w polskim prawie karnym*, Toruń 1984; M. Gajewski, *głosza do uchwały SN z dnia 11 sierpnia 2000 r.*, *I KZP* 17/00, *OSP* 2001, z. 9; M. Gajewski, *W sprawie tożsamości kwalifikacji prawnej jako koniecznej przesłanki uznania, że przestępstwa zostały popełnione w warunkach ciągłego przestępstwa*, *PS* 2000, nr 11–12; M. Gałązka, *głosza do postanowienia SN z dnia 27 września 2011 r.*, *III KK* 89/11, *Prok. i Pr.* 2013, nr 1; L. Gardocki, *głosza do postanowienia TK z dnia 25 września 1991 r.*, *S* 6/91, *PiP* 1992, z. 2; L. Gardocki, *Łamigłówek ustawodawcze*, *Palestra* 1993, nr 5–6; L. Gardocki, *Ostatnie nowelizacje kodeksu karnego w świetle zasady określoności przestępstwa (w:) Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; L. Gardocki, *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, *AUMCS* 2013, t. LX; L. Gardocki, *Ponadustawowe i pozaustawowe standardy prawa karnego*, *St. Iur.* 2008, t. XLVIII; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2009; L. Gardocki, *Uszanować tradycję*, *Palestra* 1993, nr 3–4; L. Gardocki, *W sprawie definicji przestępstwa ciągłego i kwestii czasu jego popełnienia*, *PiP* 1989, z. 11; L. Gardocki, *Zagadnienia teorii kryminalizacji*, Warszawa 1990; L. Gardocki, *Zasady obowiązywania ustawy*, *Palestra* 1996, nr 3–4; P. Gensikowski, A. Marek, *Konstrukcja czynów współukaranych i jej implikacje praktyczne*, *Prok. i Pr.* 2004, nr 10; J. Giezek, *Deformacje spostrzegania jako przyczyna przestępstw nieumyślnych*, *NP* 1990, nr 4–6; J. Giezek, *głosza do wyroku SN z dnia 8 marca 2000 r.*, *III KKN* 231/98, *PiP* 2001, z. 6; J. Giezek, *głosza do postanowienia SN z dnia 3 czerwca 2004 r.*, *V KK* 37/04, *Palestra* 2005, nr 1–2; J. Giezek, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Wrocław 2000; J. Giezek, *Naruszenie obowiązku ostrożności jako przesłanka urzeczywistnienia znamion przestępstwa nieumyślnego*, *PiP* 1992, z. 1; J. Giezek, *O powadze rzeczy osądzonej w ramach konstrukcji czynu ciągłego. Uwagi na marginesie uchwały Sądu Najwyższego z 15 czerwca 2007 r.*, *CzPKiNP* 2008, nr 1; J. Giezek, *O znaczeniu ryzyka w prawie karnym*, *CzPKiNP* 2011, nr specjalny; J. Giezek, *Przewidywanie czynu zabronionego oraz zamiar jego uniknięcia jako podmiotowe elementy świadomej nieumyślności (w:) Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, t. 1, Toruń 2011; J. Giezek, *Przyczynowość oraz przypisanie skutku w prawie karnym*, Wrocław 1994; J. Giezek, *Świadomość sprawcy czynu zabronionego*, Warszawa 2013; J. Giezek, *Zbieg przepisów a konstrukcja przestępstwa ciągłego (w:) Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym*, red. J. Majewski, Toruń 2006; R. Giętkowski, *Zasada osobistej odpowiedzialności karnej*, *PiP* 2009, z. 5; Z. Gościński, *W prawie karnym skarbowym bez zmian*, *PS* 1996, nr 10; P. Góralski, *Środki zabezpieczające a zasada lex severior retro non agit*, *Ius Novum* 2014, nr 1; P. Góralski, *Związek przyczynowy w prawie karnym na tle orzecznictwa sądowego*, *Prok. i Pr.* 2009, nr 6; M. Górczak, *Wymiar kary w ramach kumulatywnej kwalifikacji – trudne spojrzenie na pozorną oczywistość*, *CzPKiNP* 2010, nr 1; O. Górniok, *Środki zapobiegania przestępczości gospodarczej w zaleceniach Rady Europy*, *PiP* 1992, z. 10; W. Górowski, *Charakter prawny aberratio ictus*, *PiP* 2006, z. 11; W. Górowski, *głosza do postanowienia SN z dnia 26 lipca 2007 r.*, *IV KK* 174/07, *PiP* 2008, z. 6; W. Górowski, *Subiektywne elementy odpowiedzialności karnej – kilka uwag o charakterze ogólnym (w:) Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; A. Górski, *głosza do wyroku SN z dnia 8 marca 2000 r.*, *III KKN* 231/98, *OSP* 2001, z. 6; R. Grupiński, *Zmiana przepisów o przedawnieniu karalności w świetle zasady lex retro non agit (w:) Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999; T. Grzegorzczak, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2010; A. Grześkowiak, *Nullum crimen, nulla poena sine lege anteriori (w:) Prawa człowieka. Model prawny*, red. R. Wieruszewski, *Ossolineum* 1991; A. Grześkowiak, *Zasada nullum crimen sine lege scripta na tle funkcji gwarancyjnej prawa karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego (w:) Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014; A. Grześkowiak, K. Grześkowiak-Gracz, *Analiza zamiaru ewentualnego na przykładzie jednej sprawy*, *Palestra* 2010, nr 1–2; M. Grzybowski, *Konstytucyjne ujęcie odpowiedzialności karnej (uwagi na marginesie wykładni art. 42 ust. 1 Konstytucji RP)* (w:) *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; A. Gubiński, *Wielość czynów a jedność*

wykroczenia, Zagadnienia Wykroczeń 1977, nr 2; H.J. Hirsch, *Problem odpowiedzialności karnej związków osób*, St. Praw. 1993, nr 4; P. Hofmański, *Konwencja Europejska a prawo karne*, Toruń 1995; P. Hofmański, *Opinia o projekcie ustawy o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz o projekcie ustawy – Kodeks postępowania karnego*, BAS, Przed Pierwszym Czytaniem 2006, z. 1; P. Hofmański, *Rec.: W. Czaplinski, A. Wyrozumska, Sędzia krajowy wobec prawa międzynarodowego*, Warszawa 2001, PiP 2002, z. 5; P. Hofmański, *Zasada humanizmu w prawie karnym (w:) Profesor Marian Cieslak. Osoba, dzieło, kontynuacje*, red. W. Cieslak, S. Steinborn, Warszawa 2013; E. Hryniewicz, *Czy zgoda dysponenta dobra może wyłączyć bezprawność czynu?*, Prok. i Pr. 2014, nr 9; E. Hryniewicz, *Skutek w prawie karnym*, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8; M. Hudzik, *glosa do uchwały SN z dnia 21 maja 2004 r.*, I KZP 6/04, Palestra 2004, nr 7–8; K. Indeki, A. Liszewska, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002; D. Jagiełło, *Czynności uprzednie i następcze współkarane (na przykładzie przestępstw przeciwko dokumentom)*, PiP 2010, z. 12; P. Jakubski, *glosa do wyroku SN z dnia 25 stycznia 2000 r.*, WKN 45/99, OSP 2001, z. 7–8; P. Jakubski, *Materialny element przestępstwa i jego znaczenie dla wyłączenia przestępczości konkretnego czynu zabronionego*, Prok. i Pr. 2000, nr 12; P. Jakubski, *Wina i jej stopniowalność na tle kodeksu karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 4; B. Janiszewski, *Recydywa specjalna a wymiar kary oparty na zasadzie winy*, PiP 1993, z. 2; M. Janowski, *O możliwości przypisania nieumyślnego czynu ciągłego*, Prok. i Pr. 2015, nr 6; Z. Jędrzejewski, *Bezprawie usiłowania nieudolnego*, Warszawa 2000; Z. Jędrzejewski, *Błąd co do okoliczności wyłączającej bezprawność*, WPP 2006, nr 4; Z. Jędrzejewski, *Usiłowanie z zamiarem ewentualnym. Przyczynek do nauki o tzw. podwójnym usytuowaniu zamiaru*, PiP 2003, z. 8; T. Kaczmarek, *Rec.: Z. Jędrzejewski, Bezprawność jako element przestępczości czynu. Studium na temat struktury przestępstwa*, Warszawa 2009, PiP 2010, z. 7; T. Kaczmarek, *Rec.: P. Kardas, Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie*, Prok. i Pr. 2002, nr 5; T. Kaczmarek, *Spory wokół pojęcia czynu i ich znaczenie dla systemowego objaśnienia struktury przestępstwa (w:) Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci Profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiakalski [i in.], Kraków 1994; T. Kaczmarek, *Z problematyki współsprawstwa sukcesywnego*, PiP 1988, z. 9; A. Kaftal, *glosa do wyroku SN z dnia 8 kwietnia 1966 r.*, VI KO 42/62, PiP 1967, z. 4–5; A. Kaftal, *Obowiązywanie zasady ne bis in idem przy przestępstwie ciągłym*, Palestra 1964, nr 3–4; A. Kaftal, *Przestępstwo ciągle w polskim prawie karnym*, Warszawa 1985; J. Kalandy, *glosa do wyroku SA w Poznaniu z dnia 13 grudnia 2012 r.*, II AKA 256/12, CzPKiNP 2014, nr 2; M. Kallitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 1999; A.M. Kania, *Zasada humanitarnyizmu w kontekście unormowań prawnokarnych (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXVI, red. L. Bogunia, Wrocław 2010; P. Kardas, *Ciąg przestępstw w świetle nowelizacji kodeksu karnego z dnia 20 lutego 2015 r.*, Palestra 2015, nr 7–8; P. Kardas, *Czy możliwy jest jednoczynowy zbieg sprawczych odmian oszustwa i nadużycia zaufania? (w:) Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Sienkiewicz*, red. M. Bojarski, K. Łuczarski, J. Brzezińska, Wrocław 2015; P. Kardas, *Dozwolone ryzyko sportowe – pozaustawowy kontratyp czy element precyzujący płaszczyznę bezprawności?*, PS 2009, nr 1; P. Kardas, *glosa do postanowienia SN z dnia 18 czerwca 1996 r.*, I KZP 5/96, Palestra 1997, nr 7–8; P. Kardas, *glosa do uchwały SN z dnia 9 czerwca 2006 r.*, I KZP 11/06, PS 2007, nr 2; P. Kardas, *„Idealny zbieg przestępstw” jako problem teoretyczny, dogmatyczny i kryminalnopolityczny*, CzPKiNP 2014, nr 3; P. Kardas, *Jeden czy dwa modele wymiaru kary łącznej? O paradoksach nowej regulacji kary łącznej*, Prok. i Pr. 2015, nr 11; P. Kardas, *Kilka uwag o znaczeniu zmiany normatywnej dla zakresu penalizacji w kontekście zasad intertemporalnych (w:) Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, t. 1, Toruń 2011; P. Kardas, *Konstrukcja idealnego zbiegu a zakres zastosowania zasady rei iudicatae*, Palestra 2011, nr 11–12; P. Kardas, *Konstrukcja idealnego zbiegu przestępstw a konstytucyjna i konwekcyjna zasada ne bis in idem. Rozważania o konstytucyjnych i konwencyjnych granicach władzy ustawodawczej*, CzPKiNP 2010, nr 4; P. Kardas, *Materialnoprawne i proceduralne ujęcia tożsamości czynu w prawie karnym. Komplementarne czy alternatywne modele tożsamości? (w:) Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014; P. Kardas, *Naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym jako jedna z przesłanek obiektywnego przypisania skutku przestępstwa określonego w art. 177 k.k.*, Paragraf na Drodze 2002, nr 6; P. Kardas, *O potrzebie nowelizacji przepisów zawartych w rozdziałach I–III Kodeksu karnego z 1997 r. Analiza założeń wstępnych potrzeb nowelizacji Kodeksu karnego*, Biuletyn Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, Warszawa 2011; P. Kardas, *O relacjach między strukturą przestępstwa a dekodowanymi z przepisów prawa karnego strukturami normatywnymi*, CzPKiNP 2012, nr 4; P. Kardas, *O zależnościach między prawem materialnym i procesowym na przykładzie tożsamości czynu*

w prawie karnym (w:) *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009; P. Kardas, *Odpowiedzialność za nadużycie zaufania i oszustwo w konfiguracjach wieloosobowych*, CzPKiNP 2014, nr 1; P. Kardas, *Okoliczności wyłączające przestępność lub karalność zachowania a konstrukcja czynu ciągłego*, Prok. i Pr. 2008, nr 1; P. Kardas, *Pozorny i pomijalny zbieg przestępstw oraz ciągłość popełnienia przestępstwa* (w:) *System Prawa Karnego*, t. 4, *Nauka o przestępstwie, wyłączenie i ograniczenie odpowiedzialności karnej*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013; P. Kardas, *Problem idealnego zbiegu przestępstw na tle aktualnego stanu dogmatyki i orzecznictwa* (w:) *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010; P. Kardas, *Problem usprawiedliwienia błędu a podstawy wyłączenia winy* (w:) *Okoliczności wyłączające winę*, red. J. Majewski, Toruń 2009; P. Kardas, *Problem ustawowych podstaw integracji działalności kryminalnej tej samej osoby, czyli kilka uwag o teoretycznych modelach oraz ustawowych przesłankach rozstrzygnięcia zagadnienia ciągłości popełnienia przestępstwa* (w:) *Inspiracje i kontynuacje. W kregu idei Profesora Mariana Cieślaka*, red. Wojciech Cieślak, Bydgoszcz–Gdańsk 2015; P. Kardas, *Przestępstwo ciągle – czyn ciągly, pomijalny czy realny zbieg przestępstw?*, PiP 1997, z. 4; P. Kardas, *Przestępstwo ciągle w prawie karnym materialnym. Analiza konstrukcji modelowych na tle pojęcia czynu, zbiegu przepisów i zbiegu przestępstw*, Kraków 1999; P. Kardas, *Przestępstwo ciągle w projekcie kodeksu karnego*, WPP 1996, nr 1; P. Kardas, *Przestępstwo narażającego na wyrządzenie szkody nadużycia zaufania. Część I. O nowej regulacji w kontekście procesu legislacyjnego*, Wrocławskie Studia Sądowe 2011, nr 1; P. Kardas, *Przewinienie dyscyplinarne o charakterze ciągłym*, Rejent 2009, nr specjalny; P. Kardas, *Refleksje po dziesięciu latach obowiązywania kodeksu karnego z 1997 r. Uwagi o przyjmowanych kryteriach i metodach oceny obowiązującej kodyfikacji karnej* (w:) *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009; P. Kardas, *Res iudicata a konstrukcja czynu ciągłego*, CzPKiNP 2007, nr 2; P. Kardas, *Rola i znaczenie wykładni prowsólnotowej w procesie dekodowania norm prawa karnego*, CzPKiNP 2009, nr 2; P. Kardas, *Sporne kwestie usiłowania przestępstw z narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo* (w:) *Kryminalizacja narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo*, red. J. Majewski, Warszawa 2015; P. Kardas, *Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie*, Kraków 2001; P. Kardas, *Współdziałanie przestępne a nowe formy przestępczości*, GSP 2008, t. I; P. Kardas, *Zasady odpowiedzialności za przestępstwo popełnione w warunkach ciągłości w świetle regulacji nowego polskiego Kodeksu karnego z 1997 r.*, CzPKiNP 1999, nr 1; P. Kardas, *Zbieg przepisów art. 284 k.k. i art. 296 k.k. Pozorny czy rzeczywisty problem związany ze wskazaniem właściwej podstawy kwalifikacji prawnej* (w:) *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 2, Warszawa 2012; P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011; P. Kardas, *Zbieg przestępstw czy zbieg kar? Kilka uwag o podstawach wymiaru kary łącznej w świetle nowelizacji kodeksu karnego z dnia 20 lutego 2015 r.*, CzPKiNP 2015, nr 3; P. Kardas, *Zbieg przestępstw i kara łączna w polskim prawie karnym*, AUMCS 2013, t. LX; P. Kardas, J. Giezek, *Nowa filozofia karania, czyli o założeniach i zasadniczych elementach nowelizacji Kodeksu karnego*, Palestra 2015, nr 7–8; P. Kardas, G. Łabuda, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy w prawie karnym skarbowym*, cz. 1, Prok. i Pr. 2001, nr 9; P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2012; P. Kardas, M. Rodzynkiewicz, *Projekt kodeksu karnego w świetle opinii sądów i prokuratur (zasady odpowiedzialności karnej, formy popełnienia przestępstwa)*, cz. 1, WPP 1995, nr 2; P. Kardas, W. Wróbel, *Opinia o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk 2510)*, CzPKiNP 2001, nr 1; G. Karp, *Analiza prawnokarnej odpowiedzialności administratora danych jako gwaranta nienastąpienia skutku za przestępstwa materialne popełnione przez zaniechanie*, CzPKiNP 2009, nr 2; M. Kliš, *Źródła obowiązku gwaranta w polskim prawie karnym*, CzPKiNP 1999, nr 2; M. Błaszczak, J. Długosz, M. Królikowski (red.), J. Lachowski, A. Sakowicz, R. Skarbak, A. Walczak-Żochowska, W. Zalewski, R. Zawłocki (red.), S. Żółtek, *Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, Komentarz do artykułów 1–31*, Warszawa 2011; *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2010; P. Konieczniak, *Czyn jako podstawa odpowiedzialności w prawie karnym*, Kraków 2002; P. Konieczniak, *glosa do wyroku SN z dnia 19 października 1989 r.*, II KR 162/89, OSP 1991, z. 2; P. Konieczniak, *Przestępstwo ciągle*, PiP 1996, z. 12; M. Korcył-Wolska, *Postępowanie w sprawach nieletnich w Polsce*, Kraków 2001; J.M. Kornak, *glosa do wyroku SN z dnia 29 września 2009 r.*, III KK 105/09, LEX/el. 2010; J. Kosonoga-Zygmunt, *Źródła prawnokarnego obowiązku przeszkodzenia samobójstwu*, cz. 1, Ius Novum 2014, nr 4; J. Kostarczyk-Gryszka, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy określających przestępstwo umyślne oraz przestępstwo nieumyślne*, PiP 1973, z. 4; O. Kowalska, *Rozstrzygnięcie sądu w razie przyjęcia czynu współukaranego*, Prok. i Pr. 2011, nr 6; T. Kozioł, *O stosowaniu*

art. 399 k.p.k., PS 2004, nr 4; R. Krajewski, *Kontratyp karcenia małoletnich po wprowadzeniu prawnego zakazu stosowania wobec nich kar cielesnych*, Palestra 2012, nr 1–2; M. Król-Bogomińska, *Formy winy w prawie karnym w świetle psychologii*, Warszawa 1991; M. Król-Bogomińska, glosa do wyroku SA w Katowicach z dnia 27 listopada 1990 r., II AKr 3/90, OSP 1991, z. 10; M. Królikowski, *Wokół problemów z zasadą nulla poena sine lege przy dostosowaniu kary orzeczonej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej*, CzPKiNP 2009, nr 2; E. Krzymuski, *Wykład prawa karnego ze szczególnym uwzględnieniem ustaw austriackich*, t. 1, Część ogólna, Kraków 1885; W. Kubala, glosa do wyroku SN z dnia 7 lutego 1975 r., IV KR 340/74, Palestra 1976, nr 1; R. Kubiak, *Legalność pierwotna ryzyka sportowego*, Prok. i Pr. 2006, nr 12; L. Kubicki, *Nowa kodyfikacja karna a Konstytucja RP*, PiP 1998, z. 9–10; L. Kubicki, *Obowiązek udzielenia pomocy lekarskiej*, PiM 2003, nr 13; L. Kubicki, *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie*, Warszawa 1975; Z. Kukula, *Czyn ciągły w świetle praktyki orzeczniczej*, WPP 2014, nr 4; K. Kukuryk, *Obowiązywanie normy prawa stanowionego w czasie (w:) Zmiany społeczne a zmiany w prawie. Aksjologia, konstytucja, integracja europejska*, red. L. Leszczyński, Lublin 1999; J. Kulesza, glosa do postanowienia SA w Warszawie z dnia 23 października 1998 r., II AKz 470/98, Palestra 2000, nr 11–12; J. Kulesza, *Granice obowiązku gwaranta w świetle art. 162 k.k.*, Prok. i Pr. 2006, nr 7–8; J. Kulesza, *Kwalifikacja prawna nieprzeszkodzeniu przestępstwu*, PS 2009, nr 11–12; J. Kulesza, *Negatywna prewencja generalna*, PiP 2011, z. 1; J. Kulesza, *O odpowiedzialności karnej gwaranta za nieudzielenie pomocy (art. 162 k.k.)*, PiP 2006, z. 9; M. Kulik, glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, PS 2000, nr 2; M. Kulik, glosa do uchwały SN z dnia 29 października 2002 r., I KZP 30/02, WPP 2003, nr 3; M. Kulik, glosa do wyroku SN z dnia 14 stycznia 2010 r., V KK 235/09, LEX/el. 2011; M. Kulik, *Tak zwana czynność towarzysząca z punktu widzenia reguł wyłączenia wielości ocen w prawie karnym*, CzPKiNP 2009, nr 2; B. Kunicka-Michalska, *Zasada nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege w projekcie Kodeksu karnego w świetle norm międzynarodowych (w:) Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993; E. Kunze, *Przygotowanie przestępstwa w ujęciu polskiego prawa karnego*, Poznań 1991; M. Kurban-Galijew, *Przestępstwo ciągle*, Prob. Praw. 1978, nr 7–8; B. Kurzępa, glosa do postanowienia SN z dnia 29 stycznia 2009 r., I KZP 29/08, Palestra 2009, nr 11–12; A. Kustra, *Blankietowość norm prawno-karnych jako problem konstytucyjny*, Forum Prawnicze 2012, nr 1; J. Lachowski, glosa do uchwały SN z dnia 11 sierpnia 2000 r., I KZP 17/00, M. Praw. 2001, nr 16; J. Lachowski, *Pozbawienie praw publicznych w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2003, nr 10; J. Lachowski, *Przejawy obiektywizacji odpowiedzialności karnej w k.k. z 1997 r.*, St. Praw. 2006, nr 1; J. Lachowski, A. Marek, *Niektóre problemy wynikające z „jednoczynowości” przestępstwa ciągłego*, Prok. i Pr. 2004, nr 11–12; A. Liszewska, *Podżeganie i pomocnictwo a usiłowanie*, PiP 2000, z. 6; M. Lubelski, glosa do postanowienia SN z dnia 18 lipca 2001 r., IV KKN 205/01, PiP 2002, z. 5; M. Lubelski, *Niektóre zagadnienia z pogranicza ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i kodeksu karnego (w:) Postępowanie w nieletnimi*, red. T. Bojarski, Lublin 1988; S. Łagodziński, *Przestępstwo ciągle, ciąg przestępstw – realizm czy fikcja w prawie karnym*, Prok. i Pr. 2000, nr 10; W. Łatkowski, glosa do uchwały SN z dnia 27 października 2005 r., I KZP 32/05, Prok. i Pr. 2006, nr 10; E. Łętowska, *Kara za zabójstwo kwalifikowane – problematyka konstytucyjna*, PiP 2006, z. 10; S. Majcher, *W kwestii tzw. prawotwórstwa sądowego (na przykładzie orzecznictwa SN w sprawach karnych)*, PiP 2004, z. 2; J. Majewski, glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, OSP 2000, z. 5; J. Majewski, glosa do wyroku SN z dnia 8 marca 2000 r., III KKN 231/98, OSP 2001, z. 10; J. Majewski, glosa do uchwały SN z dnia 11 sierpnia 2000 r., I KZP 17/00, Palestra 2001, nr 1–2; J. Majewski, *Materiałny element przestępstwa w projekcie kodeksu karnego*, PS 1996, nr 6; J. Majewski, *O dwóch „wykładniowych” formach naruszenia zasady nullum crimen sine lege poenali anteriori na przykładzie jednego orzeczenia (w:) Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008; J. Majewski, *Określenie umyślności w projekcie kodeksu karnego na tle obowiązujących przepisów*, WPP 1996, nr 1; J. Majewski, *Prawno-karne przypisanie skutku przy zaniechaniu*, Kraków 1997; J. Majewski, *„Ten sam czyn” jako jedna z przesłanek kumulatywnej kwalifikacji (w:) Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym*, red. J. Majewski, Toruń 2006; J. Majewski, *Uwagi o dopuszczalności wymierzenia najsurowszych kar sprawcom nieletnim i młodocianym na podstawie Kodeksu karnego z 1997 r. (w:) W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Wandy Stojanowskiej*, red. M. Kosek, J. Styk, Warszawa 2008; J. Majewski, *Zmiana ustawy karnej w czasie popełnienia czynu zabronionego*, Palestra 2003, nr 9–10; J. Majewski, P. Kardas, *O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym*, PiP 1993, z. 10; J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1938; M. Makowski, *Wejście w porozumienie na szkodę zamawiającego – (de)penalizacja zmwów przetargowych w systemie zamówień publicznych*, Palestra 2014, nr 3–4; M. Małecki, glosa do postanowienia SN z dnia 16 grudnia 2009 r.,

IV KK 168/09, GSP-Prz. Orz. 2010, nr 3–4; M. Małecki, glosa do wyroku SA w Krakowie z dnia 17 września 2009 r., II AKa 181/09, GSP-Prz. Orz. 2011, nr 2; M. Małecki, *Ustawowe zagrożenie karą i sądowy wymiar kary (w:) Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; K. Mamak, *Niejasny opis typu czynu a zasada nullum crimen sine lege (w:) Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2013; M. Maraszek, glosa do wyroku SA we Wrocławiu z dnia 19 września 2013 r., II AKa 268/13, LEX/el. 2014; M. Maraszek, glosa do wyroku SN z dnia 29 września 2009 r., III KK 105/09, LEX/el. 2011; M. Maraszek, glosa do wyroku SN z dnia 22 stycznia 2014 r., III KK 440/13, LEX/el. 2014; A. Marek, *Czyny współukarane na tle prawnej jednności przestępstwa (w:) Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym*, red. J. Majewski, Toruń 2006; A. Marek, *Istota nieudolnego usiłowania przestępstwa*, RPEiS 1968, z. 1; A. Marek, *Kodeks karny*, Warszawa 2006; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010; A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1999; A. Marek, *O fikcji jednoczynowości przestępstwa ciągłego i jej konsekwencjach raz jeszcze*, Prok. i Pr. 2010, nr 1–2; A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2003; E. Mazur, glosa do uchwały SN z dnia 17 marca 2005 r., I KZP 4/05, Jurysta 2008, nr 7–8; W. Mąciór, *Czyn ludzki i jego znaczenie w prawie karnym. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1990; W. Mąciór, *O usiłowaniu reformowania prawa karnego*, PiP 1992, z. 10; W. Mąciór, *Zasady odpowiedzialności karnej w projekcie kodeksu karnego z 1995 r.*, PiP 1996, z. 6; W. Mąciór, *Zbieg przepisów ustawy jako problem logiczny i prawny*, PiP 1975, z. 1; A. Michalska-Warias, glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, Prok. i Pr. 2000, nr 4; E. Morawska, *Zasada lex retro non agit w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, PS 2002, nr 4; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006; M. Mozgawa, *Kilka uwag na temat kodeksu karnego z 1997 r. (w:) Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009; A. Mucha, *Problematyka obiektywnego przypisania skutku. Kilka uwag na gruncie orzeczenia w sprawie „płonącego anioła”*, CzPKiNP 2014, nr 4; A. Murzynowski, glosa do uchwały SN z dnia 26 września 1979 r., VI KZP 4/79, NP 1980, nr 7–8; B. Namysłowska-Gabrysiak, *Odpowiedzialność karna osób prawnych*, Warszawa 2003; J. Niekrasz, *Konfrontacja naukowego pojęcia przyczynowości z przyczynowością stosowaną w prawie karnym*, Palestra 1976, nr 7; B. Nita, *Model odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, PiP 2003, z. 6; B. Nita, A. Świątłowski, *O retroaktywności prawa karnego (uwagi polemiczne na tle artykułu W. Wróbla)*, PS 1994, nr 3; B. Nita, A. Świątłowski, *Zakaz łącznego stosowania przepisów ustawy nowej oraz ustawy dawniej na tle art. 4 § 1 k.k.*, Prok. i Pr. 2001, nr 3; J. Nowacki, *Pewność prawa a zasada lex retro non agit*, ZNUŁ 1964, z. 35; P. Nowak, *O skutkowości przestępstw formalnych*, Zeszyty Prawnicze 2014, z. 1; P. Palka, *Błąd co do okoliczności faktycznych (error facti)*, Prok. i Pr. 2002, nr 4; *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 1, Warszawa 2012; Z. Papierkowski, *Zasady prawa karnego*, Lublin 1948; L. Paprzycki, *Zabójstwo, samobójstwo czy wypadek drogowy*, Paragraf na Drodze 2009, nr 2; W. Patryas, *Interpretacja karnistyczna. Studium metodologiczne*, Poznań 1988; W. Patryas, *Zaniechanie. Próba analizy metodologicznej*, Poznań 1993; P. Pawlonka, glosa do wyroku SN z dnia 29 września 2010 r., III KK 60/10, LEX/el. 2011; P. Petasz, glosa do postanowienia SN z dnia 12 czerwca 2007 r., V KK 179/07, GSP-Prz. Orz. 2008, nr 3; T. Pietrzykowski, *Temporalny zakres obowiązywania prawa*, PiP 2003, z. 4; Ł. Pilarczyk, *Istota przestępstw indywidualnych*, RPEiS 2014, z. 4; J. Piórkowska-Flieger, *Wątpliwości dotyczące skutkowego lub bezskutkowego charakteru wybranych typów przestępstw (w:) Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013; E. Plebanek, *O obronie koniecznej i innych kontratypach w świetle zasady proporcjonalności*, CzPKiNP 2006, nr 1; M. Płachta, *Jurysdykcja państwa w sprawach karnych wobec cudzoziemców*, St. Praw. 1992, nr 1–2; O. Pogorzelski, *Przełamanie językowej granicy wykładni zasady nullum crimen sine lege (w:) Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2013; Ł. Pohl, *Artykuł 2 Kodeksu karnego w roli wyznacznika podmiotu przestępstwa skutkowego popełnionego przez zaniechanie*, RPEiS 2008, z. 3; Ł. Pohl, *Istota pomocnictwa w kodeksie karnym*, RPEiS 2000, z. 2; Ł. Pohl, *O niemożności wykonania nakazanego działania spowodowanej zachowaniem się zobowiązanego (w:) Profesor Marian Cieslak. Osoba, dzieło, kontynuacja*, red. W. Cieslak, S. Steinborn, Warszawa 2013; Ł. Pohl, *Pomocnictwo a inne zjawiskowe formy czynu zabronionego (kryteria różnicujące)*, Prok. i Pr. 2001, nr 6; Ł. Pohl, *Tak zwana subsydiarność ustawowa jako niejednolita dyrektywa usuwania niezbieżności prakseologicznej norm prawnych w polskim prawie karnym*, St. Praw. 2009, nr 1–2; Ł. Pohl, *Zbieg przepisów ustawy i zbieg przestępstw – próba uporządkowania pojęć*, RPEiS 2005, z. 1; J. Potulski, glosa do postanowienia SN z dnia 5 maja 2009 r., IV KK 427/08, GSP-Prz. Orz. 2010, nr 1; J. Potulski, glosa do wyroku SA w Warszawie z dnia 29 czerwca 1999 r., II AKa 154/99, OSP 2002, z. 1; J. Potulski, glosa do wyroku SN z dnia 1 kwietnia 2008 r., IV KK 381/07, GSP-Prz. Orz. 2009, nr 1; J. Pozorski,

Kilka uwag o przestępstwie ciągłym, NP 1962, z. 10; Prawo karne, red. A. Grześkowiak, Warszawa 2009; T. Przesławski, *Funkcja czynnika psychicznego w konstrukcji czynu zabronionego i formach winy*, St. Jur. 2008, t. 48; T. Przesławski, *Pojęcie „zgoda” w konstrukcji zamiaru ewentualnego*, St. Jur. 2008, t. 49; S. Przyjemski, glosa do uchwały SN z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 37/07, PiP 2008, z. 9; W. Radecki, glosa do uchwały SN z dnia 27 października 2005 r., I KZP 32/05, OSP 2006, z. 6; W. Radecki, *Normatywne ujęcie wykroczenia*, Prok. i Pr. 2003, nr 2; J. Raglewski, *Dobrowolne odstąpienie od czynu jako przesłanka instytucji czynnego żalu*, Prok. i Pr. 1997, nr 3; J. Raglewski, *Relacja pojęć „przestępstwo” – „przestępstwo skarbowe” oraz „wykroczenie” – „wykroczenie skarbowe” w polskim systemie prawa karnego materialnego*, Prok. i Pr. 1998, nr 5; H. Rajzman, *Przestępstwo ciągłe w bieżącym orzecznictwie Sądu Najwyższego*, PiP 1960, z. 2; T. Razowski, *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych po nowelizacji*, Prok. i Pr. 2006, nr 9; G. Rejman, *Czyn ciągły (w:) Problemy prawa i procesu karnego. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, Warszawa 2008; G. Rejman, *Odpowiedzialność karna osób prawnych*, PPK 1994, nr 11; G. Rejman, *Teorie i formy winy w prawie karnym*, Warszawa 1980; G. Rejman, *Usiłowanie przestępstwa w prawie polskim*, Warszawa 1965; G. Rejman, *Zasady odpowiedzialności karnej. Art. 8–31 k.k. Komentarz*, Warszawa 2009; M. Rodzyńkiewicz, *Kilka uwag o relacyjnym ujęciu winy w prawie karnym*, RPEiS 2001, z. 4; M. Rodzyńkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998; M. Rodzyńkiewicz, *Pojęcie winy w prawie karnym – próba analizy krytycznej na tle ujęcia relacyjnego*, RPEiS 1992, z. 3; M. Rodzyńkiewicz, *Pojęcie zaniechania a odpowiedzialność za przestępstwo popełnione przez zaniechanie w projekcie kodeksu karnego*, PPK 1994, nr 11; M. Rodzyńkiewicz, *Próba analizy prawnokarnej konstrukcji umyślności*, RPEiS 1990, z. 3–4; M. Rogalski, glosa do uchwały SN z dnia 15 czerwca 2007 r., I KZP 15/07, OSP 2008, z. 2; M. Rogalski, *Res iudicata a przestępstwo ciągłe*, St. Praw. 2001, nr 2; M. Rogalski, *Tożsamość czynu w procesie karnym*, PiP 2005, z. 6; M. Rusinek, glosa do postanowienia SN z dnia 10 grudnia 2008 r., IV KK 204/08, LEX/el. 2010; R. Rutkowski, A. Wolska, *Sprawność intelektualna a zamiar przestępczy u sprawców zabójstw*, Palestra 1977, nr 5; A. Rybak, glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, PiP 2000, z. 6; A. Rybak, *Zbieg podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia i obstrzeżenia kary, czyli rozważania o roli art. 57 § 2 k.k. z 1997 r.*, Palestra 2000, nr 5–6; A. Sadowski, *Przestępstwo ciągłe*, Lublin 1949; P. Sarnecki, *Komentarz do art. 42 Konstytucji (w:) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, cz. 3, red. L. Garlicki, Warszawa 2003; W. Sieradzki, *Przyczynok do problematyki przestępstwa ciągłego*, WPP 1981, nr 2; O. Sitarz, *Zmiana ustawy karnej w kontekście wyboru zasady intertemporalnej (art. 1 § 1 a art. 4 § 1 k.k.)*, PS 2015, nr 3; B. Siudzińska-Dawid, *Bezkarność sprawcy przestępstwa łapownictwa czynnego jako instrument walki z korupcją*, WPP 2004, nr 1; Z. Siwik, *Systematyczny komentarz do ustawy karnej skarbowej*, Wrocław 1993; A. Skowron, glosa do wyroku SN z dnia 8 stycznia 2014 r., IV KK 255/13, LEX/el. 2014; J. Skrzydło, glosa do wyroku SN z dnia 17 października 1991 r., II KRN 274/91, PiP 1992, z. 11; M. Sławiński, *Konstytucyjne uwarunkowania zasady nullum crimen sine lege – uwagi na marginesie wykładni art. 42 ust. 1 Konstytucji RP (w:) Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2013; M. Smarzewski, *O wprowadzenie humanizmu do kodeksu karnego*, Prok. i Pr. 2011, nr 1; Z. Sobolewski, *Obowiązek sprawcy przestępstwa udzielenia pomocy ofierze jego czynu*, AUMCS 1967, t. XIV; C. Sońta, *Wybrane zagadnienia granic wykładni w prawie karnym w świetle zasad nullum crimen sine lege (w:) Teoria i praktyka wykładni prawa*, red. P. Winczorek, Warszawa 2005; M. Sowa, *Odpowiedzialność karna sprawców przestępstw internetowych*, Prok. i Pr. 2002, nr 4; A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990; A. Spotowski, *Kilka uwag o obowiązku gwaranta w prawie karnym*, PiP 1987, z. 11; A. Spotowski, *O artykule 10 kodeksu karnego po dziesięciu latach obowiązywania – krytycznie*, PiP 1979, z. 10; A. Spotowski, *O nowe ujęcie zbiegu przepisów i przestępstw*, PiP 1989, z. 9; A. Spotowski, *O odstąpieniu od usiłowania*, PiP 1980, z. 6; A. Spotowski, *Pomijalny (pozorny) zbieg przepisów ustawy i przestępstw*, Warszawa 1976; A. Spotowski, *Przestępstwo ciągłe czy ciąg przestępstw*, PiP 1980, z. 10; A. Spotowski, *Sprawstwo kierownicze*, St. Praw. 1988, nr 1–2; A. Spotowski, *Zasada humanizmu jako dyrektywa reformy prawa karnego*, PiP 1988, z. 9; A. Spotowski, *Zasada lex retro non agit (geneza, uzasadnienie, zasięg)*, Palestra 1985, nr 9; B. Stańdo-Kawecka, *Odpowiedzialność karna nieletnich a nowy kodeks karny*, Palestra 1998, nr 9–10; B. Stańdo-Kawecka, *Odpowiedzialność nieletnich na tle nowej kodyfikacji karnej*, Prok. i Pr. 1998, nr 7–8; B. Stańdo-Kawecka, *„Zamiana” umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym na karę. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego z 24 maja 2005 r.*, CzPKiNP 2006, nr 1; R.A. Stefański, glosa do wyroku SA w Krakowie z dnia 11 stycznia 1996 r., II AKR 358/95, WPP 1996, nr 3–4; R.A. Stefański, glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II KK 191/08, PS 2010, nr 3; R.A. Stefański, *Kryteria wyboru przepisu przewidującego karę najsurowszą*, Prok. i Pr. 2007, nr 9; R.A. Stefański, *Miejsce popełnienia przestępstwa. Problemy materialno-karne i procesowe (w:) Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*,

red. A. Błachnio-Parzyk, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013; R.A. Stefański, *Przeгляд uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2009 r.*, WPP 2010, nr 1–3; R.A. Stefański, *Ustawa względniejsza dla sprawcy*, Prok. i Pr. 1995, nr 9; I. Stolarczyk, *Problem jedności – wielości czynów*, Prok. i Pr. 2005, nr 1; S. Stomma, *Współdziałanie przed dokonaniem przestępstwa*, Warszawa 1975; A. Strzembosz, *Nowa ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Próba komentarza*, Warszawa 1983; B. Sygit, *glosa do wyroku SA w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r.*, II AKa 262/10, Prok. i Pr. 2012, nr 12; M. Szerer, „Dobrowolne” odstąpienie od uśiłowania, NP 1977, nr 5; M. Szewczyk, *Karalne czynności przygotowawcze*, WPP 1970, nr 2; S. Śliwiński, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1946; A. Światłowski, *glosa do wyroku TK z dnia 9 października 2001 r.*, SK 8/00, Prok. i Pr. 2002, nr 5; D. Świecki, *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, Prok. i Pr. 2009, nr 11–12; S. Tarapata, *Przedawnienie i zatarcie skazania (w): Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; S. Tarapata, *Przedmiot czynności wykonawczej a przedmiot służący do popełnienia przestępstwa. Uwagi na marginesie uchwały Sądu Najwyższego z 30 października 2008 r. (sygn. akt I KZP 20/08)*, CzPKiNP 2009, nr 3; M. Tarnawski, *Zagadnienia jedności i wielości przestępstw*, Poznań 1977; M. Tarnawski, *glosa do wyroku SN z dnia 1 kwietnia 1982 r.*, II KR 46/82, OSP 1983, z. 7–8; M. Tarnawski, A. Wierciński, *glosa do wyroku SN z dnia 10 kwietnia 1974 r.*, V KR 6/74, OSPiKA 1975; D. Tokarczyk, *Koncepcja obiektywnego przypisania skutku (uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego)*, PiP 2015, z. 4; D. Tokarczyk, *Obowiązek gwaranta w prawie karnym*, RPEiS 2014, z. 4; M. Trafny, *Zasada humanitaryzmu w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2007, nr 3; P. Tuleja, W. Wróbel, *glosa do postanowienia TK z dnia 25 września 1991 r.*, S 6/91, PiP 1992, z. 2; P. Tuleja, W. Wróbel, *Konstytucyjne standardy prawa karnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (w): Problemy odpowiedzialności karnej. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiąkałski [i in.], Kraków 1994; S. Urban, *Zasada lex mitior agit (art. 4 § 1 k.k.) a zmiana treści art. 160 § 1 k.k.w. w zakresie przesłanki obligatoryjnego odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Glosa do postanowienia SN z 28.2.2013 r.*, V KK 445/12, *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury* 2013, z. 3; *Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego. Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997; J. Warylewski, *Społeczna szkodliwość czynu w nowym kodeksie karnym – próba określenia*, PS 1998, nr 7–8; J. Waszczyński, *W sprawie ciągłości przestępstw w projekcie kodeksu karnego*, PiP 1981, z. 1; A. Wąsek, *Czyn ciągły a przestępstwo ciągłe*, Paestra 1981, nr 10–12; A. Wąsek, *Ewolucja prawnokarnego pojęcia winy w powojennej Polsce*, PPK 1990, nr 4; A. Wąsek, *glosa do uchwały SN z dnia 30 marca 1972 r.*, VI KZP 76/71, NP 1973, nr 10; A. Wąsek, *glosa do uchwały SN z dnia 11 sierpnia 2000 r.*, I KZP 17/00, OSP 2001, z. 1; A. Wąsek, *Kilka uwag o funkcjonowaniu art. 4 § 1 i 2 Kodeksu karnego z 1997 r. (w): Konstytucyjny ustrój państwa. Księga jubileuszowa Profesora Wiesława Skrzydły*, red. T. Bojarski, E. Gdulewicz, J. Szreniawski, Lublin 2000; A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 1, Gdańsk 1999; A. Wąsek, *O tzw. przestępstwie zbiorowym*, NP 1966, nr 6; A. Wąsek, *Odpowiedzialność karna za nieprzeszkodzenie przestępstwu*, Warszawa 1973; A. Wąsek, *Opinia nt. rządowego i poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy – Kodeks karny (druki nr: 1672, 2027, 2335, 2510, 2494, 1932)*, CzPKiNP 2001, nr 1; A. Wąsek, *Problemy z przestępstwem ciągłym (w): Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, red. H.J. Hirsch [i in.], Białystok 1997; A. Wąsek, *Projekt Kodeksu karnego a międzynarodowe standardy praw człowieka (w): Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993; A. Wąsek, *Propozycje zmian kodeksu karnego z 1997 r. po roku jego obowiązywania (w): Racjonalna reforma prawa karnego*, red. A. Zoll, Warszawa 2001; A. Wąsek, *Rzut oka komparatysty na przepis art. 1 § 1–3 k.k. (w): Polska lat dziewięćdziesiątych. Przemiana państwa i prawa*, red. T. Bojarski [i in.], t. 1, Lublin 1999; A. Wąsek, *Współsprawstwo w polskim prawie karnym*, Warszawa 1977; A. Wąsek, *Z problematyki uśiłowania nieudolnego*, PiP 1985, z. 7–8; A. Wąsek, *Rec.: J. Majewski, Prawnokarne przypisywanie skutku przy zaniechaniu. Zagadnienia węzłowe*, Kraków 1997, PiP 1999, z. 3; P. Wiatrowski, *Dyrektywy interpretacyjne systemowej wykładni przepisów prawa karnego materialnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, CzPKiNP 2009, nr 2; P. Wiliński, *Konstytucyjna zasada nulla poena sine lege a instytucja executor (w): Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, T. Sokołowski, R. Zawłocki, Poznań 2009; P. Wiliński, *Konstytucyjne gwarancje nullum crimen sine lege a przepisy odsyłające w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (w): Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzyk, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013; P. Wiliński, *Zasada nulla poena sine lege a wykonanie kary wobec osoby przekazanej w trybie ENA*, CzPKiNP 2009, nr 2; L. Wilk, *Wina i strona podmiotowa czynu w prawie karnym skarbowym*, PiP 2001, z. 4; L. Wilk, *Z problematyki wykładni prawa karnego*, St. Praw. 2009, nr 4; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Piśmiennictwo*.

Orzecznictwo, Warszawa 2002; K. Wojtyczek, *Zasada wyłączności ustawy w sferze prawa represyjnego. Uwagi na gruncie Konstytucji RP*, CzPKiNP 1999, nr 1; P. Wolnik, *Nieświadomość reguł ostrożności jako błąd przy przestępstwach nieumyślnych*, CzPKiNP 2004, nr 2; W. Wolter, *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965; W. Wolter, glosa do wyroku SN z dnia 22 grudnia 1975 r., I KR 251/75, PiP 1977, z. 2; W. Wolter, glosa do wyroku SN z dnia 29 maja 1976 r., V KR 39/76, NP 1977, nr 6; W. Wolter, glosa do wyroku SN z dnia 8 października 1977 r., Rw 281/77, PiP 1978, z. 8–9; W. Wolter, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy*, Warszawa 1960; W. Wolter, *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973; W. Wolter, *O czynie jako działaniu lub zaniechaniu przestępnym*, PiP 1956, z. 5–6; W. Wolter, *O tzw. przyczynowości zaniechania*, PiP 1954, z. 10–11; W. Wolter, *Problem struktury tzw. przestępstwa ciągłego*, PiP 1982, z. 1–2; W. Wolter, *Problem usiłowanego podżegania lub pomocnictwa*, PiP 1974, z. 1; W. Wolter, *Reguły wyłączenia wielości ocen w prawie karnym*, Warszawa 1961; W. Wolter, *Studia z zakresu prawa karnego*, Kraków 1947; W. Wolter, *Swoistość zaniechania jako czynu zabronionego*, PiP 1982, z. 8; P. Wójcik, glosa do uchwały SN z dnia 15 czerwca 2007 r., I KZP 15/07, Prok. i Pr. 2009, nr 11–12; W. Wróbel, *Wina i zawinięcie a strona podmiotowa czynu zabronionego, czyli o potrzebie posługiwania się w prawie karnym pojęciem winy umyślnej i winy nieumyślnej (w): Przesłanki – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006; W. Wróbel, *Z problematyki tak zwanego pozornego zbiegu przepisów ustawy w prawie karnym (w): Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym*, red. J. Majewski, Toruń 2006; W. Wróbel, *Z zagadnień retroaktywności prawa karnego*, PS 1993, nr 4; W. Wróbel, *Zagadnienia intertemporalne i przepisy przejściowe (w): Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003; W. Wróbel, A. Zoll, *Usprowadliwienie karania (w): O prawo karne oparte na zasadach sprawiedliwości, prawach człowieka i miłosierdziu. Materiały z sympozjum nt. Reformy prawa karnego zorganizowanego przez sekcję Nauk Prawnych KUL w Kazimierzu n. Wisłą w dniach 28–30 IV 1988 r.*, red. A. Strzembosz, Lublin 1988; J. Wyrembak, *O wątpliwej metodzie kreowania bezprawności*, CzPKiNP 2009, nr 1; J. Wyrembak, *Zasada nullum crimen sine lege a wykładnia prawa (ze szczególnym uwzględnieniem pozycji metody językowej)*, PS 2009, nr 1; J. Wyrembak, *Zasadnicza wykładnia znamion przestępstw. Pozycja metody językowej oraz rezultatów jej użycia*, Warszawa 2009; A. Zachata, *Przesłanki ciągłe – czyn ciągły i ciąg przestępstw*, PS 2003, nr 3; J. Zajadło, glosa do uchwały SN z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 37/07, GSP-Prz. Orz. 2008, nr 3; D. Zajac, *Sprawca wypadku drogowego jako gwarant nienastąpienia skutku*, Paragraf na Drodze 2014, nr 6; P. Zakrzewski, *Stopniowanie winy w prawie karnym*, maszynopis rozprawy doktorskiej, Kraków 2015; W. Zalewski, glosa do postanowienia SN z dnia 29 stycznia 2009 r., I KZP 29/08, GSP-Prz. Orz. 2009, nr 4; W. Zalewski, glosa do wyroku SA w Katowicach z dnia 15 stycznia 2009 r., II AKa 321/08, GSP-Prz. Orz. 2010, nr 2; W. Zalewski, *Przesłanki ciągłe de lege lata i de lege ferenda*, Prok. i Pr. 2003, nr 4; R. Zawłocki, *Nieumyślność jako podstawa odpowiedzialności karnej – w poszukiwaniu kompromisu*, M. Praw. 2008, nr 11; R. Zawłocki, *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym*, Warszawa 2007; A. Zębik, *Czyn a przestępstwo ciągłe*, Łódź 1971; Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980; Z. Ziemiński, M. Tarnawski, *O pojmowaniu zaniechania*, PiP 1996, z. 7; J. Zientek, *Konsekwencje zmiany przepisów wykonawczych wypełniających treść normy blankietowej w kodeksie karnym skarbowym*, Prok. i Pr. 2002, nr 4; A. Zoll, *Brak wymaganych kwalifikacji działającego podmiotu jako przesłanka odpowiedzialności za przestępstwo nieumyślne*, St. Praw. 1988, nr 1–2; A. Zoll, *Czy nieletniość jest okolicznością wyłączającą winę (w): W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej*, red. P. Hofmański, S. Waltoś, Warszawa 2009; A. Zoll, glosa do postanowienia SN z dnia 9 marca 2006 r., V KK 271/05, OSP 2007, z. 1; A. Zoll, glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 24/99, OSP 2000, z. 2; A. Zoll, glosa do wyroku SN z dnia 29 września 2009 r., III KK 105/09, OSP 2010, z. 6; A. Zoll, *Kwalifikacja prawna czynu i wina niepoczytalnego sprawcy (w): Okoliczności wyłączające winę*, red. J. Majewski, Toruń 2010; A. Zoll, *Materiałne określenie przestępstwa*, Prok. i Pr. 1997, nr 2; A. Zoll, *Nowa kodyfikacja karna w świetle Konstytucji*, CzPKiNP 1997, nr 2; A. Zoll, *O normie z punktu widzenia prawa karnego*, Krakowskie Studia Prawnicze 1990, z. 23; A. Zoll, *O reformie prawa karnego*, PiP 1991, z. 1; A. Zoll, *Odpowiedzialność karna lekarza za niepowodzenie w leczeniu*, Warszawa 1988; A. Zoll, *Odpowiedzialność za przygotowanie lub usiłowanie przestępstwa w przypadku współdziałania wielu osób (w): Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci Profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiągalski [i in.], Kraków 1994; A. Zoll, „Pozaustawowe” okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną w świetle konstytucyjnej zasady podziału władzy (w): *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005; A. Zoll, *Prace nad nowelizacją przepisów części ogólnej kodeksu karnego*, PiP 2012, z. 11;

A. Zoll, *Prawo lekarza do odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych i jego granice*, PiM 2003, nr 13; A. Zoll, *Problemy tzw. przestępstwa ciągłego w propozycjach projektu kodeksu karnego*, PS 1994, nr 3; A. Zoll, *Propozycje regulacji odpowiedzialności karnej w przypadku tzw. przestępstwa ciągłego*, PiP 1989, z. 6; A. Zoll, *Zaniechanie leczenia – aspekty prawne*, PiM 2000, nr 5; A. Zoll, *Zasada określoności czynu zabronionego pod groźbą kary w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (w:) Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. M. Zubik, Warszawa 2006; A. Zoll, *Zasady prawa karnego w projekcie Konstytucji*, PiP 1997, z. 3; A. Zoll, *Zbieg przepisów określających typy czynów zabronionych o zróżnicowanej stronie podmiotowej (w:) Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym*, red. J. Majewski, Toruń 2006; W. Zontek, *Sposoby wyznaczenia zakresu treści normy sankcjonowanej. Uwagi na marginesie uchwały SN z 26 marca 2009 r., sygn. akt I KZP 35/08, cz. 1, Palestra 2009, nr 11–12*; W. Zontek, *Zmiany w zasadach odpowiedzialności (w:) Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; S. Żółtek, *głosa do wyroku SN z dnia 5 stycznia 2011 r., V KK 64/10, Prok. i Pr. 2011, nr 10*.

Uwagi wprowadzające

1. Prawo karne reguluje wkraczanie przez władzę państwową w najważniejsze dobra prawne jednostki. Podstawa do takiej ingerencji musi być zarówno od strony materialnej, jak i formalnej uzasadniona. Ze względu na konieczną ochronę praw człowieka uzasadnienie materialne musi opierać się na potrzebie ochrony ważnych społecznie dóbr. W ostatnich latach obserwuje się tendencję do posługiwania się prawem karnym nie tylko jako podstawą reakcji na naruszenie chronionych dóbr, ale jako podstawą mającą na celu zabezpieczenie tych dóbr przed zagrażającym im atakiem, podstawą zapewnienia bezpieczeństwa, w tym także przed szczególnie niebezpiecznymi sprawcami czynów terrorystycznych, gwałtów i innych przestępstw z użyciem przemocy (zob. H.-J. Albrecht, *Gefahren und Gefährder*, s. 11 i n.). Standardy współczesnego prawa karnego wyprowadza się z francuskiej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r. Jej art. V stanowił: „Ustawodawca ma prawo zakazywać tylko tego, co jest szkodliwe dla społeczeństwa. To, czego ustawa nie zakazuje, nie może być wzbronione i nikt nie może być zmuszonym do czynienia tego, czego ustawa nie nakazuje” (zob. L. Gardocki, *Ponadustawowe...*, s. 331 i n.). Ingerencja w postaci ograniczenia praw jednostki musi być proporcjonalna do zagrożenia lub naruszenia ze strony tej jednostki dóbr społecznych lub indywidualnych chronionych prawem. Od strony formalnej uzasadnienie ingerencji musi opierać się na wyraźnej normie sankcjonującej zaatakowanie przez jednostkę ważnych dóbr chronionych normą sankcjonowaną. Dlatego tak ważne jest określenie w ustawie zasad odpowiedzialności karnej odpowiadających regułom zawartym w Konstytucji.
2. Zgodnie z tytułem rozdział I określa zasady odpowiedzialności karnej. Jednakże jeżeli przez zasady odpowiedzialności karnej rozumieć podstawowe idee, które znajdują urzeczywistnienie w ustawie karnej i stanowią raczej oraz granice ingerencji władzy karzącej w najbardziej podstawowe prawa i wolności jednostki, to treść rozdziału I do samych zasad się nie ogranicza i ich nie wyczerpuje. Niektóre z nich regulowane są także poza rozdziałem I. Można wymienić tu przykładowo zasady odpowiedzialności

za czyny zabronione popełnione za granicą (zob. rozdział XIII). Nie jest, ściśle rzecz biorąc, zasadą odpowiedzialności karnej zasada humanitarne go stosowania kar i środków karnych wyrażona w art. 3. O materii normatywnej zebranej w rozdziale I decydowały nie tylko znaczenie poszczególnych zasad, lecz także w dużym stopniu tradycja ukształtowana przez kodeksy karne z 1932 r. i 1969 r.

3. W rozdziale I wyrażone zostały podstawowe zasady gwarancyjne prawa karnego: ***nul-
lum crimen sine lege poenali, nullum crimen sine culpa, lex severior retro non agit***, a także **zasada humanitaryzmu**, jako naczelna zasada wymiaru kary i środków przewidzianych w prawie karnym. Zasady te wynikają wprost z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) i z ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych, w szczególności Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.) oraz z Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.). Zgodnie z art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji RP zasady zawarte w tych umowach międzynarodowych stosuje się bezpośrednio i mają one pierwszeństwo w razie kolizji przed ustawami, w tym także kodeksem karnym (zob. B. Kunicka-Michalska, *Zasada...*, s. 55 i n.; A. Wąsek, *Projekt...*, s. 59 i n.; P. Hofmański, *Konwencja...*, s. 301 i n.).
4. W rozdziale I zostaje udzielona odpowiedź na pytanie, **za co podlega się odpowiedzialności karnej**. Niektóre z przepisów zawartych w tym rozdziale zawierają uzupełnienie znamion typów czynów zabronionych określonych w części szczególnej (np. art. 9 § 1–3), inne wskazują sposób rozwiązania kolizji norm sankcjonujących (np. art. 4 i 11). W art. 1 wymienione zostały wszystkie elementy struktury przestępstwa stanowiące warunek konieczny ustalenia, że dana osoba dopuściła się przestępstwa. Z przepisu tego wynika, że **odpowiada się za czyn**:
 - a) realizujący znamiona typu czynu zabronionego – czyn karalny,
 - b) społecznie szkodliwy w wyższym stopniu niż znikomy – czyn karygodny,
 - c) zawiniony.

W zasadzie dalsze przepisy stanowią jedynie doprecyzowanie wynikających z art. 1 elementów struktury przestępstwa.

5. Już tradycyjnie w tym rozdziale zawarta została regulacja normatywna wypadków **kolizji ustaw w czasie**, tzn. gdy po popełnieniu czynu pod rządami jednej ustawy nastąpiła zmiana aktu prawnego odnoszącego się do tego czynu. Regulacje prawa międzyczasowego zostały w kodeksie karnym dostosowane do wymogów prawa międzynarodowego (art. 4 § 2) lub potrzeb związanych z nowym ukształtowaniem systemu sankcji karnych (art. 4 § 3). Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy

– Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396) doprecyzowała treść art. 4 § 2 (zob. art. 1 pkt 1) oraz określiła konsekwencje dla skazanego prawomocnym wyrokiem za przestępstwo, gdy czyn według nowo obowiązującego prawa jest wykroczeniem (art. 3 pkt 1, wprowadzający do ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm. – po art. 2 – art. 2a).

6. W rozdziale I sformułowana została **zasada terytorialności**. Właściwość polskiego prawa odnośnie do czynów popełnionych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pozostaje zasadą, od której wyjątki regulowane są przez normy prawa międzynarodowego i Unii Europejskiej. Właściwość polskiego prawa odnośnie do czynów popełnionych za granicą regulowana jest w rozdziale XIII.
7. W rozdziale I zawarte zostały także istotne, z punktu widzenia zasad odpowiedzialności, definicje. W art. 6 określono **czas popełnienia czynu zabronionego** (§ 1) i **miejsce jego popełnienia** (§ 2). Do takich definicji należy także zaliczyć określenie **zbrodni** (art. 7 § 2) i **występku** (art. 7 § 3). Definicje zawiera także art. 9, stanowiący, kiedy czyn zabroniony popełniony jest **umyślnie** (§ 1), a kiedy **nieumyślnie** (§ 2) albo **umyślnie-nieumyślnie** lub **nieumyślnie-nieumyślnie** (§ 3).
8. Decydujące znaczenie dla konstrukcji przestępstwa, w rozumieniu kodeksu karnego, ma wyraźne oddzielenie **strony podmiotowej czynu zabronionego** od **zawinienia**. Stronę podmiotową czynu zabronionego charakteryzuje stosunek psychiczny sprawcy do realizowanego przez niego czynu. Jest to element charakteryzujący czyn zabroniony, pozwalający na odróżnienie go od innych czynów. Zawinieniem natomiast jest stan uzasadniający postawienie **zarzutu** sprawcy ze względu na zrealizowanie znamion czynu zabronionego w sytuacji, w której można było od niego wymagać podporządkowania się normie prawnej.
9. Fundamentalne znaczenie dla określenia zakresu odpowiedzialności karnej ma zasada wyrażona w art. 11 § 1. Ten sam czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo, co stwarza konieczność rozstrzygnięcia problemu kwalifikacji prawnej w przypadku zbiegu przepisów ustawy (art. 11 § 2 i 3).
10. W rozdziale I, podobnie jak czyniła to ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.), i odmiennie od rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.), uregulowana została związana z **wiekami sprawcy** granica odpowiedzialności karnej. Kodeks karny, pozostawiając niezmienną granicę 17 lat, jako z reguły początkującą odpowiedzialność karną (art. 10 § 1), obniżył – w stosunku do regulacji zawartej w art. 11 § 2 k.k. z 1969 r. – granicę wieku z 16 do 15 lat w określonych w ustawie wypadkach szczególnych (art. 10 § 2).

Komentarz zawiera szczegółową analizę przepisów części ogólnej kodeksu karnego, które odnoszą się do:

- zasad odpowiedzialności za przestępstwo;
- form popełnienia przestępstwa;
- wyłączenia odpowiedzialności karnej;
- zasad wymiaru kary i środków karnych;
- środków związanych z poddaniem sprawcy próbie;
- zbiegu przestępstw oraz łączenia kar i środków karnych;
- środków zabezpieczających;
- odpowiedzialności za przestępstwo popełnione za granicą.

W komentarzu uwzględniono zmiany wprowadzone m.in. przez:

- ustawę z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r., dotyczące sekwencji kar i uchylenia instytucji tzw. umorzenia restytucyjnego oraz możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia przy dobrowolnym poddaniu się karze, oraz
- ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. i dokonała reformy prawa karnego, modyfikując m.in. zasady wymierzania kar w celu zwiększenia roli kar nieizolacyjnych, a także wprowadzając nowe uregulowania w zakresie środków zabezpieczających.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla sędziów, adwokatów, radców prawnych, prokuratorów oraz aplikantów. Będzie również przydatna studentom kierunków prawa i administracji, a w szczególności seminarzystom oraz doktorantom.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

